

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УНІВЕРСИТЕТ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ»

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР ТЗОВ «АЙКЮ ХОЛДИНГ»

ЦИФРОВА ЕКОНОМІКА ЯК КЛЮЧОВИЙ ТРЕНД РОЗВИТКУ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

Монографія

Київ
ДВНЗ «Університет банківської справи»
2019

Авторський колектив

Т. Е. Белялов (2.5), Л. О. Гаряга (3.2.1), С. В. Діденко (3.2.2), А. В. Дика (2.2.1),
Ю. В. Жежерун (2.1, 3.1), С. Ю. Колодій (2.5, 3.4), С. К. Колодій (3.4), І. О. Косовський (2.2.2),
В. О. Криворучко (2.3), С. О. Криниця (2.4, 3.6), А. Я. Кузнєцова (1.5),
Н. М. Пантелеєва (1.1, 1.2, 1.3, 3.5), О. В. Панченко (3.3), М. А. Ребрик (1.4, 2.2.1),
Ю. С. Ребрик (1.4), Н. В. Рогова (2.2.3), М. В. Руденко (2.3.1), В. Г. Сословський (2.2.2),
Г. Г. Чмерук (1.5), О. М. Шинкаренко (2.2.3), А. І. Якимів (1.5).

За загальною редакцією Н. М. Пантелеєвої, С. Ю. Колодія, М. А. Ребрика

Рецензенти:

Т. В. Майорова — доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри інвестиційної діяльності
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»;
Н. С. Танклевська — доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки
і фінансів ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»;
В. А. Замлинський — доктор економічних наук, професор,
Інститут бізнесу, економіки та інформаційних технологій
Одеського національного політехнічного університету

Рекомендовано до друку вченою радою ДВНЗ «Університет банківської справи»
(протокол № 11 від 23 квітня 2018 року)

Рекомендовано науково-технічною радою Науково-дослідного центру ТзОВ «АЙКЮ ХОЛДИНГ»
(протокол № 5 від 16 липня 2019 року)

УДК 336.71:338.465.4(477)

Ц75 **Цифрова економіка як ключовий тренд розвитку постіндустріального суспільства** : монографія / [авт. кол.]. ; за заг. ред. Н. М. Пантелеєвої, С. Ю. Колодія, М. А. Ребрика. — Київ : ДВНЗ «Університет банківської справи», 2019. — 299 с.

ISBN 978-966-484-316-1

У монографії подано дослідження питань цифрової економіки в умовах мегатрендів, до яких відносять розвиток постіндустріального суспільства і глобалізацію. Зроблено спробу розкрити, поряд із теоретичними засадами та перспективами розвитку цифрової економіки, питання цифрової трансформації реального сектору економіки, фінансової сфери та інфраструктури, державного управління, а також полярну природу її впливу на соціальні інститути, компенсаційні механізми та нові цінності сучасного суспільства. Спираючись на узагальнення зарубіжного досвіду стосовно викликів, можливостей і загроз цифрової економіки, осмислено і розроблено практичні рекомендації щодо стратегічного управління та регулювання цифрової економіки, упровадження цифрових технологій і поширення процесів цифровізації в умовах вітчизняних реалій.

Для працівників державних установ, підприємств, організацій і установ, які здійснюють свою діяльність у реальному і фінансовому секторах вітчизняної економіки, науковців, аспірантів, викладачів і студентів, а також усіх, хто цікавиться теорією і практикою цифрової економіки.

© Авторський колектив, 2019

© НДЦ ТзОВ «АЙКЮ ХОЛДИНГ», 2019

© ДВНЗ «Університет банківської справи», 2019

ISBN 978-966-484-316-1

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА І ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ	9
1.1. Теорія постіндустріального суспільства і постіндустріальні реалії	9
1.2. Цифрова економіка: об'єктні основи, сутнісні характеристики і категоріальні особливості	29
1.3. Концептуальні підходи до побудови цифрової економіки	42
1.4. Теоретичні підходи до формування інфраструктури цифрової економіки ..	55
1.4.1. Інфраструктура цифрової економіки	55
1.4.2. Технологічний бізнес цифрової економіки	71
1.5. Теоретичне осмислення феномену криптовалюти як радикальної фінансової інновації цифрової економіки	85
РОЗДІЛ 2. ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ ...	103
2.1. Індустрія 4.0 і цифрові трансформації реального сектору економіки	103
2.2. Цифровізація фінансового сектору і розвиток фінансової інфраструктури цифрової економіки	116
2.2.1. Нова парадигма і цифрові технології розвитку фінансової інфраструктури цифрової економіки	116
2.2.2. Генеза розвитку і перспективи використання криптовалюти у цифровій економіці	133
2.2.3. Адаптаційні аспекти обліку та оподаткування сучасних цифрових активів	151
2.3. Цифрове суспільство: трансформаційний потенціал основних соціальних інститутів	161
2.4. Державні ініціативи розвитку цифрової економіки в міжнародному контексті	176
2.5. Глобалізація як фактор розвитку цифрової економіки і постіндустріального суспільства	189
РОЗДІЛ 3. ВИКЛИКИ І МОЖЛИВОСТІ ПОБУДОВИ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ НА ШЛЯХУ ДО ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА ..	204
3.1. Побудова елементів цифрової економіки в реальному секторі України	204
3.2. Розвиток фінансового посередництва в умовах цифровізації	220
3.2.1. Трансформація стратегій фінансового посередництва	220
3.2.2. Потенціал похідних фінансових інструментів для розвитку фінансового посередництва на основі цифрових технологій	239
3.3. Цифровий маркетинг: роль та особливості використання в умовах побудови цифрової економіки	251
3.4. Формування вітчизняного цифрового профілю постіндустріального суспільства	265
3.5. Прикладні аспекти цифровізації державного управління	281
3.6. Основні пріоритети стратегії державної політики побудови цифрової економіки в Україні	288

**3.1. ПОБУДОВА ЕЛЕМЕНТІВ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ
В РЕАЛЬНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ**

Реальний сектор економіки є базисом національних економік багатьох промислово розвинених країн, ключовою ланкою економіки держави, яка забезпечує її конкурентоспроможність. Підвищення ефективності діяльності вітчизняних підприємств, інтеграція України до Європейського Союзу, входження України в європейський і світовий ринок електронної комерції та послуг, банківської та біржової діяльності неможливе без цифровізації реального сектору національної економіки. За таких умов особливої уваги потребує виявлення ключових цифрових трендів реального сектору національної економіки, що матиме позитивний вплив не лише на його розвиток, а й на інвестиційний клімат загалом.

Реальний сектор економіки є багатофункціональною системою. До реального сектору відносять сільське господарство, промисловість, будівництво, торгівлю, сферу нематеріальних послуг, нефінансові підприємства, домашні господарства, сферу культури, науки, освіти. Тому надалі при проведенні розрахунків до реального сектору економіки будемо відносити домашні господарства і нефінансові корпорації (нефінансовий корпоративний сектор), що виробляють матеріальні і нематеріальні товари та послуги.

Порівнюючи з 2015-м, 2016 року кількість суб'єктів реального сектору зменшилась на 108 292 одиниці, серед яких найбільшу частку займають підприємства: торгівлі — 49 %; інформації та телекомунікації — 7 %; промисловості — 6,9 % (рис. 3.1). Значною залишається частка фізичних осіб — підприємців у загальній кількості суб'єктів господарювання — 74,87 %.

При цьому за IV квартал 2017 року обсяг реалізованих послуг із комп'ютерного програмування і надання інших інформаційних послуг реальному секторові економіки становив 11 601,4 млн грн, серед яких 93,7 % — нефінансовим корпораціям і 6,3 % — домашнім господарствам.

Капітальні інвестиції у програмне забезпечення і бази даних 2016 року становили 6 315,4 млн грн, або 1,76 % від загальних капітальних інвестицій у реальний сектор економіки (табл. 3.1).

Переважна більшість інвестицій була спрямована на придбання матеріальних активів. Реальний сектор економіки забезпечує зростання ВВП.

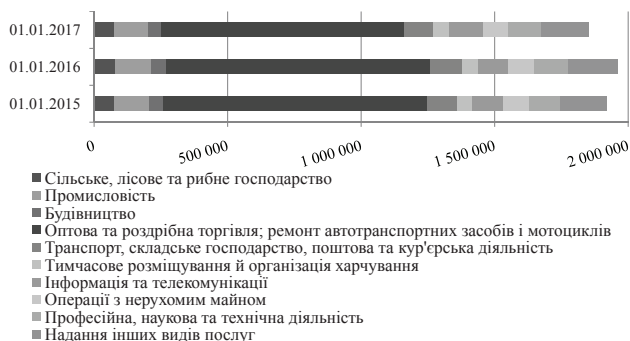

Рис. 3.1. Динаміка кількості суб'єктів реального сектору економіки за видами економічної діяльності впродовж 01.01.2015—01.01.2017
Примітка. Складено за даними Державної служби статистики України⁵⁰³.

Таблиця 3.1

Капітальні інвестиції в реальний сектор економіки за видами активів упродовж 2010—2016 рр., млн грн

Вид активу	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Усього	18 575,5	241 286,0	273 256,0	249 873,4	219 419,9	273 116,4	359 216,1
Інвестиції у матеріальні активи	173 662,8	231 910,2	264 853,7	239 393,6	212 035,1	254 730,9	347 390,5
Інвестиції у нематеріальні активи	6 912,7	9 375,8	8 402,3	10 479,8	7 384,8	18 385,5	11 825,6
у т. ч. програмне забезпечення та бази даних	2 802,4	3 254,0	3 409,1	3 477,6	3 207,3	4 908,4	6 315,5

Примітка. Складено за даними Державної служби статистики України⁵⁰⁴.

Зокрема, 2016 року ВВП збільшився на 2,3 % і становив 2 383,2 млрд грн (рис. 3.2). Дослідження динаміки за видами економічної діяльності показало, що зростання відбулось переважно за рахунок торгівлі, переробної промисловості та сільського господарства, зниження — за рахунок водопостачання, каналізації, поводження з відходами.

Номинальний ВВП у II кварталі 2017 року становив 657,0 млрд грн. Реальний ВВП порівняно з попереднім кварталом (з урахуванням сезонного фактору) збільшився на 0,6 %, а порівняно з II кварталом 2016-го — на 2,3 відсотка.

Ситуація в базових галузях дещо поліпшилась з кінця 2015 року, проте позитивна динаміка індексу виробництва базових галузей (далі — ІВБГ) у II кварталі 2017-го на рівні 2,6 % у річному обчисленні є показником лише незначного відновлення економіки.

Низький рівень споживання ІТ в Україні є як наслідком, так і причиною низького рівня життя населення (ВВП на душу населення). За прогнозами експертів, цифровізація реального сектору економіки дозволить збільшити ВВП на 5 % до 2021 року.

⁵⁰³ Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

⁵⁰⁴ Там само.

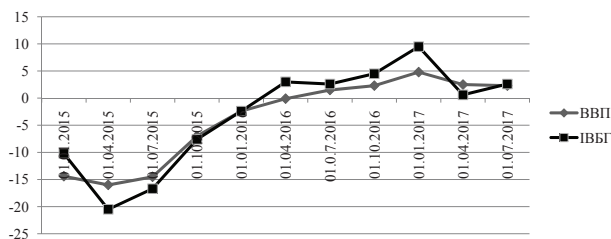

Рис. 3.2. Динаміка ІВБГ і реального ВВП упродовж 01.01.2015—01.07.2017, у % до відповідного кварталу попереднього року

Примітка. Складено за даними Державної служби статистики України⁵⁰⁵, НБУ⁵⁰⁶.

Експорт товарів і послуг 2016-го становив 46 млрд дол. США. Структура вітчизняного експорту розподілена так: 79 % — товари, 21 % — послуги. Обсяги вітчизняного експорту товарів скоротились на 4,6 % і становили 36,4 млрд дол. США (порівняно з 38,07 млрд дол. США 2015-го), послуг — на 1,1 %. Скорочення експорту відбулось за рахунок зменшення поставок металів і виробів з них, хімічної та машинобудівної продукції, мінеральних продуктів (у т. ч. залізної руди). Обсяги експорту аграрної продукції та харчової промисловості за досліджуваний період збільшились на 5 %, легкої промисловості — на 7 % (табл. 3.2). Тобто структура експорту є переважно сировинною.

Таблиця 3.2

Структура експорту товарів і послуг з України, 2016 рік

Товари / послуги	Обсяг експорту, млрд дол. США	Частка в загальному обсязі, %	Зміни за рік, %
Продукція АПК і харчової промисловості	15,284	33,23	5,0
Продукція металургійного комплексу	8,339	18,13	-12,0
Продукція машинобудування	4,339	9,43	-9,2
Транспортні послуги	5,264	11,44	0,0
Телекомунікаційні та ІТ-послуги	3,200	6,96	-1,0
Мінеральні продукти	2,728	5,93	-12,0
Продукція хімічної промисловості	1,966	4,27	-22,7
Деревина та паперова маса	1,669	3,63	-3,2
Різні промислові товари	1,074	2,33	2,5
Послуги з переробки матеріальних ресурсів	1,117	2,43	3,6
Продукція легкої промисловості	0,963	2,09	7,0
Інші товари та послуги	0,057	0,12	-1,0
Загалом експорт товарів	36,400	79,13	-4,6
Загалом експорт послуг	9,600	20,87	-1,1
Загалом експорт	46,000	100,00	-4,1

Примітка. Складено за даними Державної служби статистики України⁵⁰⁷.

⁵⁰⁵ Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

⁵⁰⁶ Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=58127.

⁵⁰⁷ Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

За офіційними даними, 2016 року серед експорту п'яте місце за обсягами, після харчової промисловості, металургії, транспортних послуг і машинобудування, займали телекомунікаційні та ІТ-послуги — 3,2 млрд дол. США. Очікується, що обсяги експорту збільшаться до 8,4 млрд дол. США 2025-го (рис. 3.3). Вклад експорту ІТ-послуг у ВВП України становить 3,34 відсотка.

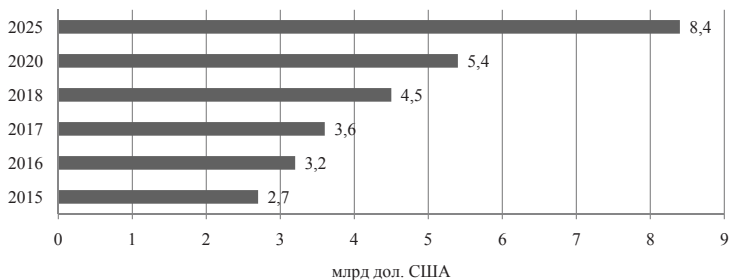

Рис. 3.3. Динаміка та прогноз обсягів експорту ІТ-послуг упродовж 2015—2025 рр.

Примітка. Складено за даними IDC⁵⁰⁸.

Україна на сьомому місці за якістю та ефективністю фриланс-працівників у діджитал-середовищі і на 24-му в Топ-55 найбільш привабливих країн для аутсорсингу. Так, 13 українських ІТ-компаній потрапили в Топ-100 постачальників послуг з аутсорсингу: EPAM, Ciklum, ELEKS, Luxoft, N-iX, Miratech, Intetics, SoftServe, Softjourn, Sigma, Software, TEAM International Services, Program-Ace, Softengi⁵⁰⁹.

Упродовж 2010—2016 рр. доходи від аутсорсингу інформаційних технологій більше ніж удвічі перевищували доходи від аутсорсингу бізнес-процесів (рис. 3.4).

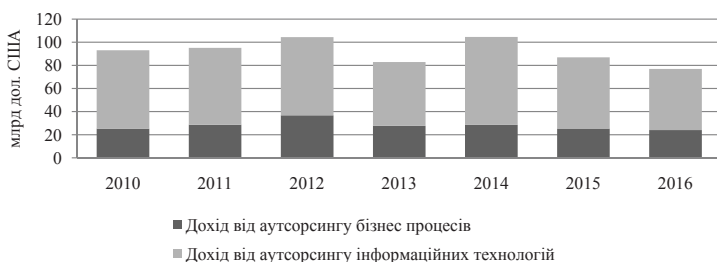

Рис. 3.4. Динаміка доходів від аутсорсингу в розрізі видів послуг упродовж 2010—2016 рр.

Примітка. Складено за даними IDC⁵¹⁰.

⁵⁰⁸ Офіційний сайт IDC [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://idcukraine.com/ru..>

⁵⁰⁹ Там само.

⁵¹⁰ Там само.

Ключовою умовою ефективного функціонування підприємства є достатній рівень його прибутковості. Для підприємств реального сектору економіки 2014-й і 2015 роки були збитковими, сукупний збиток становив 582 502,6 млн грн і 361 927,5 млн грн відповідно. Найбільших збитків зазнала промисловість. Ситуація поліпшилась з 2016-го, за результатами якого підприємства отримали незначний прибуток — 31 388 млн грн. Станом на 01.07.2017 частка прибуткових підприємств у загальній кількості становила лише 67,5 % (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Фінансовий результат підприємств реального сектору економіки за видами економічної діяльності впродовж 01.01.2015—01.07.2017

Вид економічної діяльності	Фінансовий результат, млн грн			Фінансовий результат, млн грн	Частка прибуткових підприємств, %
	01.01.2015	01.01.2016	01.01.2017	01.07.2017	
Сільське, лісове та рибне господарство	21 481,3	102 849,1	90 160,4	311,9	84,8
Промисловість	-178 730,9	-188 267,9	-29 096,1	60 827,8	67,6
Будівництво	-27 948,8	-25 861,9	-10 179,6	559,9	67,6
Гуртова та роздрібна торгівля; ремонт авто-транспортних засобів і мотоциклів	-133219,4	-88161,0	-4750,7	23962,6	75,6
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	-22591,6	-17847,8	7007,3	3667,7	56,4
Тимчасове розміщення й організація харчування	-6641,9	-6874,9	-1896,0	482,2	62,2
Інформація та телекомунікації	-17 137,1	-12 590,2	1 785,9	6 340,9	65,8
Операції з нерухомим майном	-105 425,7	-64 369,0	-41 200,6	3 456,9	65,0
Професійна, наукова і технічна діяльність	-100 347,2	-48 656,0	25 036,8	27 936,4	65,8
Надання інших видів послуг	-13 955,3	-14 162,9	-7 495,4	223	66,7
Усього	-582 502,6	-361 927,5	31 388,0	127 769,3	67,5

Примітка. Складено за даними Державної служби статистики України⁵¹¹.

Як зазначає О. Собкевич, найсуттєвішими проблемами розвитку реального сектору економіки України є такі⁵¹²:

— критичний стан основних засобів, ступінь зношеності яких у більшості видів економічної діяльності в Україні невпинно зростає, що зумовлює перешкоди для технологічної модернізації реального сектору економіки,

⁵¹¹ Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

⁵¹² Собкевич О. В. Проблеми реального сектору економіки України у контексті економічної безпеки держави / О. В. Собкевич // Глобальні та національні проблеми економіки. — 2017. — Вип. 15. — С. 136—141.

втрати від їхньої низької ефективності, збереження високого рівня ресурсоемності виробництва;

— катастрофічне погіршення інвестиційного клімату зумовлює низьку інвестиційну привабливість економіки країни, неспроможність залучати в економіку динамічні інноваційні та технологічно складні виробництва, спричиняє значний вплив іноземних інвестицій у кризові періоди;

— відсутність дієвих стимулів для інноваційної діяльності спричиняє низьку сприйнятливість підприємств до інновацій, що загрожує нарощуванням технологічного та інноваційного відставання України від розвинутих країн, гальмуванням структурних перетворень в економіці, подальшою втратою її конкурентоспроможності;

— висока енергоемність, нераціональне енергоспоживання та низькі екологічні характеристики низки виробництв реального сектору економіки, недостатнє використання потенціалу екологічно чистих відновлюваних джерел енергії, що гальмує модернізаційні зрушення в економіці, створює додаткове навантаження на зовнішньоторговельний баланс, посилює енергетичну, економічну і політичну залежність промислових виробництв України від країни-постачальника, у цілому обмежуючи конкурентоспроможність продукції. За показником енергоемності ВВП Україна більше ніж удвічі відстає від провідних країн світу;

— посилення залежності економіки України від коливань зовнішньоекономічної кон'юнктури та економічної політики країн світу внаслідок збереження малоперспективної моделі міжнародної спеціалізації України як виробника й експортера сировинної та низькотехнологічної продукції. Відмінності у структурі вітчизняного і світового експорту свідчать про неефективність використання науково-технологічного потенціалу національної економіки.

До них можна додати такі: збитковість і низька кредитоспроможність підприємств реального сектору економіки; скорочення обсягів вітчизняного експорту.

Проведений аналіз функціонування реального сектору економіки показав, що для України характерною є ресурсна економіка, а не цифрова. При цьому більшість проблем функціонування реального сектору економіки (висока енерго- і ресурсоемність виробництва, інноваційне відставання) можна розв'язати завдяки запровадженню цифрових технологій.

Як свідчить міжнародний досвід, ті види економічної діяльності, які модернізуються завдяки цифровим технологіям, зростають швидшими темпами (у 2—4 рази швидше), мають вищу продуктивність та ефективність. Наприклад, транспорт, ФінТек (FinTech), агротек (agrotech) тощо.

Цифровізація реального сектору економіки України має орієнтуватися на міжнародне, європейське, регіональне співробітництво та взаємодію на регіональних ринках.

Цифрові технології в Україні повинні бути доступними як щодо організаційно-технічного доступу до відповідних цифрових інфраструктур, так і з фінансово-економічного погляду, тобто через створення умов і стимулів, які будуть заохочувати бізнес до цифровізації. Результатом такої діяльності стане модернізація економіки, її оздоровлення та конкурентоспроможність.

Цифрові перетворення є складним завданням. Країнам, які досягли найвищого рівня цифрової зрілості, довелося розв'язувати складні культурні, організаційні, технічні проблеми, і лише облік усіх цих факторів зробив ці трансформації успішними. Для того, щоб стати сьогодні цифровими лідерами в конкретних сферах економіки, потрібно виділяти пріоритетні цифрові проекти, які реалізують конкретні організаційні команди. Цифрові команди мають зосереджуватись на трьох ключових функціональних видах діяльності, а саме: розвивати цифрову стратегію, управляти цифровою діяльністю через їхні національні компанії, а також перетворювати в операційну перевагу їхнє цифрове виконання⁵¹³.

В Україні поки що не розроблена власна цифрова стратегія, на відміну від країн ЄС, які вже затвердили і впроваджують власні «цифрові адженди». Наприклад, у Німеччині, Франції, Швеції упродовж останніх 5—7 років цифровізація є пріоритетом державної політики в багатьох сферах життя і галузях економіки.

Уперше 2016 року Радою експортерів та інвесторів при МЗС України і Комітетом з електронних комунікацій Торгово-промислової палати України були ініційовані дебати міжнародного експертного рівня «Світова цифрова трансформація: шанси для України і перспективи економіки 4.0». У ході дебатів відбулось обговорення таких питань:

- стану готовності IT-сектору України до входження до економіки 4.0;
- проведення аналізу інвестиційних, технологічних і консультаційних потреб України на згаданому напрямі;
- оцінка готовності й ефективності оновленої Ради експортерів та інвесторів при Міністерстві закордонних справ України налагоджувати дієве партнерство B2G;
- прогнозування наслідків Четвертої технологічної революції, коли бізнес усе більше використовує інтелектуальний потенціал креативних кластерів і компаній, задіяних у сфері інформаційних технологій;
- виявлення завдань щодо українських порівняльних переваг (comparative advantages) на світовому ринку⁵¹⁴.

За підтримки Міністерства економічного розвитку, АП, Верховної Ради України та під егідою ГО ХайТекОфіс, світові лідери «цифрового» світу (Cisco, IBM, Intel, Oracle, Deloitte, SAP, Ericsson, HPE, MasterCard, International Data Corporation), вітчизняні консультанти та експерти розробили концептуальні засади проекту «Цифрова адженда України — 2020» («Цифровий порядок денний України — 2020») — документ, який визначає ключові політики, першочергові сфери, ініціативи і проекти «цифровізації України на найближчі три роки»⁵¹⁵.

⁵¹³ Целостная модель трансформации в цифровой экономике — как статья цифровыми лидерами / В. П. Куприяновский, А. П. Добрынин, С. А. Синягов, Д. Е. Намиот // International Journal of Open Information Technologies. — 2017. — Vol. 5. — № 1. — С. 26—33.

⁵¹⁴ Офіційний сайт Посольства України у Державі Катар [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://qatar.mfa.gov.ua/ua/press-center/news/52905-rada-jeksporтерiv-ta-investoriv-pri-mzs-ukrajini-ta-torgovo-promislova-palata-ukrajini-proveduty-jekspertni-debati-svitova-cifrova-transformacija-shansi-dlya-ukrajini-ta-perspektivi-jekonomiki-40>.

⁵¹⁵ Фіщук В. Цифрова економіка — це реально [Електронний ресурс] / В. Фіщук. — Режим доступу : <https://biz.nv.ua/ukr/experts/fichuk/tsifrova-ekonomika-tse-realno-1001102.html>.

Повномасштабне здійснення цифрових трансформацій реального сектору економіки потребує відповідних стимулів як на законодавчому рівні, так і на фінансовому.

Державне стимулювання повинно включати такі обов'язкові кроки:

— введення спеціального звільненого мита на цифрові засоби, програмне забезпечення, комп'ютерну техніку та інше цифрове обладнання з метою підвищення його доступності для бізнесу і промисловості;

— ініціація державою масштабних трансформаційних ініціатив і проєктів «цифровізації», у т. ч. на основі сучасних моделей державно-приватного партнерства;

— створення державних інвестиційних фондів;

— формування нормативно-правової бази і розроблення Цифрового кодексу України.

Цифровізація реального сектору економіки не можлива без належної фінансової підтримки. Упровадження нових технологій потребує залучення фінансових ресурсів, основним джерелом фінансової яких є банківський кредит. За таких умов особливої актуальності набувають дослідження шляхів активізації кредитування реального сектору економіки вітчизняними банками.

Стан реального сектору економіки і його співвідношення з фінансовою сферою визначають загальний характер розвитку національної економіки, її конкурентоспроможність. Реальний і банківський сектори пов'язані між собою системою кредитування та заощадження грошових ресурсів. Формування кредитної бази банку відбувається за рахунок надлишків грошових ресурсів суб'єктів господарювання та домогосподарств. Ця база виступає джерелом забезпечення суб'єктів реального сектору, які відчують гостру потребу в ресурсах (рис. 3.5). Банківське кредитування впливає на галузеву структуру економіки, оскільки здійснює перерозподіл тимчасово вільних ресурсів у найбільш прибутковій галузі.

Оскільки банківське кредитування являє собою самостійну ліцензовану підприємницьку діяльність кредитних установ, яка здійснюється за рахунок залучених і власних коштів на свій ризик, що виражається в їхньому розміщенні на умовах платності, строковості та повернення, з дотриманням резервних й інших обов'язкових вимог, які забезпечують права учасників кредитування⁵¹⁶.

Під банківським кредитуванням реального сектору економіки будемо розуміти процес надання банківського кредиту нефінансовим корпораціям і домашнім господарствам, який включає механізм реалізації кредитних відносин.

В. Дубровський зазначає, що зміна кредитної активності банків зумовлює адекватні зміни ділової активності суб'єктів господарювання, а позитивна динаміка показників виробничої діяльності та рентабельності суб'єктів господарювання стимулюють поліпшення ефективності банківської діяльності через зниження кредитних ризиків і зменшення простроченої заборгованості⁵¹⁷.

⁵¹⁶ Опришко В. Ф. Правознавство : підручник / В. Ф. Опришко, Ф. П. Шульженко, С. І. Шимон та ін. ; за заг. ред. В. Ф. Опришко, Ф. П. Шульженка. — Київ : КНЕУ, 2003. — 767 с.

⁵¹⁷ Дубровский В. Ж. Институциональное обеспечение механизма взаимодействия банковского и реального секторов экономики / В. Ж. Дубровский, В. А. Ли // Вестник Челябинского государственного университета. Экономика. — 2009. — № 26 (164). — Вып. 22. — С. 32—41.

Рис. 3.5. Взаємодія реального і банківського секторів економіки

Джерело: ⁵¹⁸.

В останні роки участь банків у кредитуванні реального сектору економіки залишається низькою, кредити залучаються переважно на короткий термін і спрямовуються на фінансування обігового капіталу. Упродовж 2014—2015 рр. в Україні відбувся колапс кредитування. Залишки за кредитами у гривнях скоротились на 168 900 млн грн (до 433 800 млн грн), в іноземній валюті — на 15 700 млн дол. США (до 22 800 млн дол. США).

Оцінюючи модель кредитування, яка склалася в Україні на нинішній день, варто відмітити, що, на жаль, вона не відповідає задекларованим цілям довгострокового розвитку, оскільки спрямована переважно на споживання і підтримку поточної діяльності підприємств, а не на економічне зростання (частка кредитів банків у поточну діяльність коливається в межах 80 %). Для забезпечення переходу на інвестиційно-інноваційний шлях розвитку економіки вже сьогодні кредитна система має бути направлена на підтримку інноваційної діяльності, вкладення основних довгострокових кредитних інвестицій у наукомісткі, високотехнологічні галузі, що стане підґрунтям у майбутньому для високих темпів економічного зростання⁵¹⁹.

За 2014—2015 рр. промислове виробництво впало на 21,8 %, зокрема за рахунок його низької технологічності та недоступності кредитів.

Навіть з урахуванням ефекту обмінного курсу обсяги банківського кредитування станом на 01.01.2017 знизились на 3,5 %. Гривневі кредити корпоративному сектору за 2016 рік збільшилися на 71,8 млрд грн, або 21 %, а в іноземній валюті скоротилися на 4,5 млрд дол. США в еквіваленті. Питома вага валютних кредитів корпоративному сектору в кредитному портфелі знизилася з 59 до 53 %. Кредитування домашніх господарств зменшилось як

⁵¹⁸ Семенов А. Ю. Взаємодія банківського і реального секторів економіки України: основні тенденції [Електронний ресурс] / А. Ю. Семенов // *Фінанси, учет, банки*. — 2010. — Вып. 1. — Режим доступу : http://ufin.donnu.edu.ua/uploads/files/sci/publikacii/Finansi_Oblik_Banki/2010/16/20.

⁵¹⁹ Маслак О. І. Особливості кредитування реального сектору економіки в умовах фінансової нестабільності [Електронний ресурс] / О. І. Маслак, Л. А. Квятковська // *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. — 2011. — Vol. 2. — № 11. — Режим доступу : <http://fkd.org.ua/article/view/28927/25999>.

у гривнях, так і у валюті у цілому — на 10 %. Банки нарощували портфель державних цінних паперів⁵²⁰. Такий стан пов'язують із розвитком негативних тенденцій на світових ринках капіталів, зменшенням вільної ліквідності банків, високою вартістю нових кредитів, посиленням вимог НБУ щодо оцінки кредитоспроможності клієнтів та якості забезпечення кредитів.

На кінець 2015 року співвідношення обсягу кредитів до ВВП, тобто фінансова глибина економіки (financial deepening), становило менше ніж 50 %, що значно нижче від цього показника для інших країн, зокрема, у Данії — 180 %, Японії — 187 %, у країн Єврозони в середньому — вище за 100 %, у країн із найбільшими доходами — вище ніж 150 %⁵²¹.

Динаміка кредитування банками нефінансових корпорацій і домашніх господарств упродовж 01.01.2015—01.07.2017 свідчить, що найбільшим залишається обсяг кредитів нефінансовим корпораціям у національній валюті в загальному обсязі вимог (рис. 3.6).

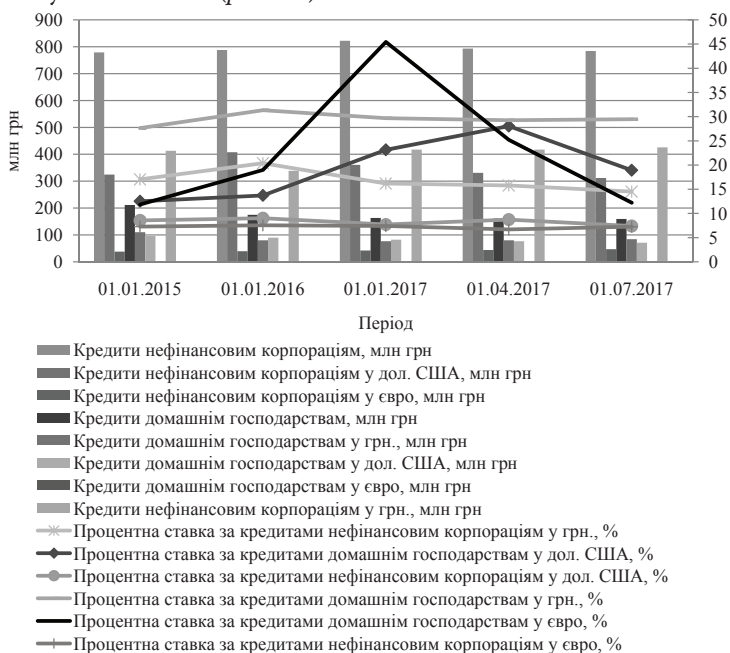

Рис. 3.6. Динаміка процентних ставок та обсягів банківського кредитування реального сектору економіки впродовж 01.01.2015—01.07.2017

Примітка. Складено за даними Національного банку України⁵²².

⁵²⁰ Річний звіт Національного банку України за 2016 рік [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=49064031>.

⁵²¹ Рибалка С. Відновити кредитування [Електронний ресурс] / С. Рибалка. — Режим доступу : <http://agropolit.com/blog/86-vidnoviti-kredituvannya>.

⁵²² Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=58127.

При цьому проблема доступу до кредитів малих і середніх підприємств є особливо гострою. Процентні ставки як у національній, так і в іноземній валютах для домашніх господарств є значно вищими, ніж для нефінансових корпорацій.

У другому кварталі 2017 року кредитування в національній валюті дещо позжавилось. Структура наданих кредитів свідчить про спрямування коштів головним чином на гуртову і роздрібну торгівлю (майже 33 %), кредитування великих агропромислових корпорацій.

Обсяг нових кредитів, наданих у національній валюті реальному сектору економіки, у цілому в системі був незначним — 9,1 млрд грн (збільшився на 2,2 %). Зростання відбулось за рахунок переважно короткотермінових кредитів, наданих на фінансування поточної діяльності корпоративного сектору окремими великими банками з іноземним капіталом.

За даними НБУ, у структурі кредитів, наданих нефінансовим корпораціям у розрізі строків погашення, найбільшу частку впродовж 01.01.2015—01.07.2017 становили середньострокові кредити строком від одного до п'яти років (від 36,8 до 44,56 %) і короткострокові — до одного року (34,25 — 49,24 %), а найменшу довгострокові — більше ніж п'ять років (13,55 — 22 %). Найбільш популярними були кредити у гривнях (42,98 — 54,15 %) і доларах США (39,77 — 51,74 %).

Серед кредитів, наданих домашнім господарствам, найбільшу частку становили довгострокові кредити — більше ніж п'ять років (51,14 — 56,94 %) та кредити у гривнях (45,78 — 52,85 %) (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Кредитування реального сектору економіки в розрізі валют і строків погашення упродовж 01.01.2015—01.07.2017

Період	Усього, млн грн	у т. ч. за строками, млн грн			у т. ч. у розрізі валют, млн грн			
		до 1 року	від 1 до 5 років	більше ніж 5 років	гривня	долар США	євро	інші валюти
<i>Кредити, надані нефінансовим корпораціям</i>								
01.01.2015	778 841	43,61	42,84	13,55	53,02	41,67	4,89	0,42
01.01.2016	787 795	49,24	36,80	13,96	42,98	51,74	5,00	0,28
01.01.2017	822 114	37,22	43,03	19,75	50,78	43,87	5,13	0,22
01.04.2017	793 045	34,25	44,56	21,19	52,62	41,71	5,54	0,13
01.07.2017	784 031	34,65	43,35	22,00	54,15	39,77	5,98	0,10
<i>Кредити, надані нефінансовим корпораціям</i>								
01.01.2015	778 841	43,61	42,84	13,55	53,02	41,67	4,89	0,42
01.01.2016	787 795	49,24	36,80	13,96	42,98	51,74	5,00	0,28
01.01.2017	822 114	37,22	43,03	19,75	50,78	43,87	5,13	0,22
01.04.2017	793 045	34,25	44,56	21,19	52,62	41,71	5,54	0,13
01.07.2017	784 031	34,65	43,35	22,00	54,15	39,77	5,98	0,10

Примітка. Складено за даними Національного банку України⁵²³.

⁵²³ Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=58127.

Це пов'язано з обмеженнями НБУ щодо кредитування банками підприємств в іноземній валюті. Кредити спрямовувались банками переважно на фінансування певних видів економічної діяльності, що відображено в *табл. 3.5*.

Таблиця 3.5

Кредити, надані нефінансовим корпораціям, у розрізі видів економічної діяльності та валют упродовж 01.04.2017—01.07.2017

Вид економічної діяльності	01.04.2017, млн грн			01.07.2017, млн грн		
	усього	у нац. валюті	в ін. валюті	усього	у нац. валюті	в ін. валюті
Сільське, лісове та рибне господарство	51 520	37 811	13 709	59 058	44 753	14 305
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	12 100	6 053	6 047	16 532	10 681	5 850
Переробна промисловість	200791	57 735	143057	194 420	55 239	139181
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиц. повітря	42 253	11 347	30 906	42 998	11 202	31 795
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	2 341	868	1 474	2 275	843	1 432
Будівництво	45 110	28 380	16 729	43 510	27 385	16 125
Гуртова і роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	264643	199120	65 523	258 735	199207	59 528
Транспорт, складське господарство, пошта та кур'єрська діяльність	35 573	10 142	25 431	33 212	8 513	24 699
Тимчасове розміщення й організація харчування	2 638	1 188	1 450	2 521	1 119	1 402
Інформація та телекомунікації	7 409	6 538	871	7 524	6 819	705
Операції з нерухомим майном	75 788	31 114	44 674	73 113	31 890	41 223
Професійна, наукова і технічна діяльність	41 449	19 321	22 129	38 450	18 629	19 821
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	9 038	6 878	2 160	9 392	7 394	1 998
Освіта	9	8	2	16	15	1
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	992	284	708	935	345	590
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	993	170	823	937	183	754
Надання інших видів послуг	397	332	65	402	337	66
Загалом	793 045	417 288	3757 57	784 031	424 555	359 476

Примітка. Складено за даними Національного банку України⁵²⁴.

Станом на 01.07.2017 обсяги кредитування становили: торгівля — 258 735 млн грн, або 33 %, у т. ч. в іноземній валюті — 17 %; переробна промисловість — 194 420 млн грн, або 25 %, у т. ч. в іноземній валюті — 17,5 %; операції з нерухомим майном — 73 113 млн грн, або 9,4 %, у т. ч. в іноземній валюті — 11,5 %; сільське господарство — 59 058 млн грн, або 7,5 %, у т.ч. в іноземній валюті — 4 відсотки.

⁵²⁴ Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=58127.

Кредити, надані реальному сектору економіки, спрямовувались не лише в різні галузі економічної діяльності, у різних валютах і на різні строки, а й на різні цілі (рис. 3.7).

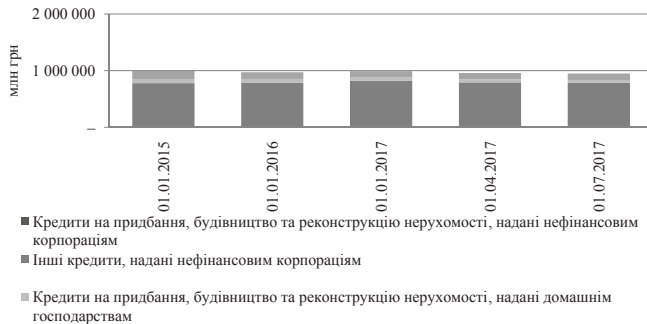

Рис. 3.7. Динаміка обсягів кредитування реального сектору економіки України за цільовим спрямуванням упродовж 01.01.2015—01.07.2017

Примітка. Складено за даними Національного банку України⁵²⁵.

Згідно з даними НБУ виділяють кредити, надані на придбання, будівництво і реконструкцію нерухомості, споживчі кредити, а також інші кредити. Дуже низький відсоток кредитів іде на будівництво нерухомості. Це пояснюється тим, що відбувається скорочення кількості об'єктів, які перебувають у стадії незавершеного будівництва. Крім того, дефіцит земельних ділянок під будівництво житла сприяє пошукові альтернативних варіантів зведення об'єктів, навіть якщо вони є більш затратними і менш прибутковими. Серед кредитів, наданих домашнім господарствам, переважали споживчі кредити.

Через скорочення кредитування продовжує погіршуватись якість активів банків, насамперед кредитного портфеля. Однією з головних причин, що стоїть на шляху відновлення кредитної активності вітчизняних банків, залишається високий рівень кредитних ризиків у корпоративному секторі через низьку якість кредитного портфеля, про яку свідчить значна частка непрацюючих кредитів.

Слід зазначити, що поняття «непрацюючий актив / кредит» у світовій практиці визначається як «non-performing exposures / loans» (NPE/NPL). Згідно з Постановою НБУ № 351 «Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» від 30.06.2016 непрацюючим кредитом або дефолтним (з вірогідністю дефолту 100 %) вважається кредит, за яким боржника-юридичну особу віднесено до 10 класу, а боржника — фізичну особу — до п'ятого класу. Тобто непрацюючими є кредити із простроченням платежу на понад 90 днів (30 для банків) або за якими погашення боргу є малоймовірним без стягнення забезпечення.

Частка непрацюючих кредитів на кінець I кварталу 2017 року становила 55,11 %. Аналіз якості кредитного портфеля вітчизняних банків показав, що

⁵²⁵ Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=58127.

лише упродовж II кварталу 2017-го при зменшенні обсягу наданих кредитів реальному сектору економіки на 1,23 % частка непрацюючих кредитів збільшилась на 3,31 %. Якщо на кінець I кварталу 2017 року частка непрацюючих кредитів була у межах 55,11 % за загальним кредитним портфелем, то за результатами II кварталу 2017-го вона становила 57,73 % (51,69 % — за кредитами в національній валюті, 64,09 % — за кредитами в іноземній валюті), у т. ч. 58,47 % — за кредитами нефінансовим корпораціям, 57,95 % — за кредитами домашнім господарствам (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

**Обсяги банківського кредитування і частка непрацюючих кредитів
упродовж 01.04.2017—01.07.2017**

Вид кредиту	01.04.2017			01.07.2017		
	Усього	у нац. валюті	в іноземній валюті	Усього	у нац. валюті	в іноземній валюті
Кредитний портфель банків (млн грн), у т. ч.:	1 032 221	513 469	518 751	1 017 555	521 942	495 613
непрацюючі кредити, млн грн	568 816	240 862	327 954	587 463	269 814	317 648
частка непрацюючих кредитів, %	55,11	46,91	63,22	57,73	51,69	64,09
Кредити нефінансовим корпораціям (млн грн), у т. ч.:	853 817	427 961	425 857	843 164	434 358	408 806
непрацюючі кредити, млн грн	469 524	219 322	250 202	492 972	248 186	244 786
частка непрацюючих кредитів, %	54,99	51,25	58,75	58,47	57,14	59,88
Кредити домашнім господарствам (млн грн), у т. ч.:	161 879	80 003	81 876	160 093	83 954	76 139
непрацюючі кредити, млн грн	97 442	20 204	77 238	92 766	20 393	72 374
частка непрацюючих кредитів, %	60,19	25,25	94,34	57,95	24,29	95,05

Примітка. Складено за даними Національного банку України⁵²⁶.

При цьому найбільше непрацюючих кредитів припадає на такі сектори економіки, як будівництво і нерухомість (71 %), металургія (60 %), машинобудування і добувна промисловість (58 %), харчова промисловість (55 %), а найменше — на легку промисловість (12 %)⁵²⁷. Значні обсяги непрацюючих кредитів зумовлюють величезні збитки банків, погіршують їхню фінансову стійкість та обмежують можливості кредитування реального сектору економіки.

Таким чином, дослідивши причини, які перешкоджають відновленню кредитування реального сектору економіки, а відповідно і його цифровізації, можна запропонувати такі шляхи з його відновлення:

⁵²⁶ Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=58127.

⁵²⁷ Данилишин Б. Богдан Данилишин: про відновлення кредитування реального сектору економіки [Електронний ресурс] / Б. Данилишин. — Режим доступу : <https://news.finance.ua/ua/news/-/406924/bogdan-danylyshyn-pro-vidnovlennya-kredytuvannya-realnogo-sektoru-ekonomiky>.

1) нарощення обсягів довгостроково залучених коштів через налагодження співпраці з міжнародними кредитними організаціями або державними банками щодо довгострокового кредитування;

2) цільове фінансування НБУ програм державних банків із кредитування реального сектору економіки;

3) розроблення нормативно-правової бази для захисту прав кредиторів з урахуванням міжнародного досвіду, яка надала би змогу знизити вплив кризових явищ і створити дієві механізми захисту прав банків-кредиторів;

4) більш ретельне вивчення ризиків на стадії оцінювання кредитоспроможності потенційного позичальника. При цьому слід вивчати кредитоспроможність позичальника не лише на базі фактичних фінансових звітів за два попередні роки, а й з урахуванням перспективних потоків. Тобто треба розраховувати прогностні показники фінансового стану підприємств з урахуванням сум майбутнього кредиту, оцінювати майбутні фінансові результати з урахуванням плати за кредит та зі збільшенням доходів від кредитованого проєкту⁵²⁸;

5) зміна державного механізму підтримки підприємств-позичальників шляхом запровадження схеми гарантування кредитів для малих і середніх підприємств замість механізму компенсації відсоткових ставок за кредитами (насамперед для підприємств аграрного сектору);

6) розроблення державного механізму реструктуризації непрацюючих кредитів банків (більше ніж 55 %), оскільки однією з причин повільної реструктуризації непрацюючих кредитів, які призводять до високих кредитних ризиків, є наявність негативних податкових наслідків для банків у разі резервування і списання непрацюючих кредитів за рахунок резервів.

Запровадження зазначених заходів дозволить підвищити ступінь зацікавленості банків у наданні довгострокових кредитів підприємствам реального сектору економіки, що буде стимулювати виробництво, імпортозаміщення, насичення внутрішнього ринку вітчизняними товарами, зростання зайнятості та доходів населення.

На основі проведеного дослідження можна виділити такі ключові цифрові тренди реального сектору національної економіки.

1. В умовах низької прибутковості суб'єктів реального сектору економіки, а відповідно і низької кредитної активності банків, з'являються Інтернет-сервіси, які дозволяють малому бізнесу і підприємцям залучати кошти інвесторів для свого розвитку, а населенню — вкладати кошти безпосередньо в бізнес (наприклад, сервіс «Кредити українському бізнесу» — КУБ, P2P-кредитування). Учасники програми зможуть не тільки отримувати вищі відсотки на свої заощадження, але і бачити розвиток проєкту, в який інвестували.

2. Поява нових, унікальних систем і процесів, що становлять їхню нову ціннісну сутність (наприклад, Uber, кібервиробництво, Інтернет-банкінг тощо).

3. Трудова міграція і «відплив мізків». Попит на IT-сервіси за кордоном набагато вищий, ніж в Україні. Про це свідчать обсяги експорту та аутсорсингу IT-послуг. Це означає, що цифрові трансформації відбуваються в економіках

⁵²⁸ Борецький М. Проблематика довгострокового кредитування / М. Борецький // Вісник НБУ. — 2007. — № 5. — С. 32—38.

інших держав, а не України, внаслідок чого стають більш ефективними та конкурентоздатними на глобальній арені. За попередніми прогнозами, саме вітчизняні ІТ-компанії мають стати поштовхом для цифровізації реального сектору економіки.

4. Цифровізація найбільш прибуткового і кредитоспроможного виду економічної діяльності — сільського господарства. З метою розвитку сільського господарства важливим є впровадження цифрового землеробства — принципово нової стратегії менеджменту, що базується на застосуванні цифрових технологій, і новий етап розвитку агросфери, пов'язаний з використанням геоінформаційних систем, глобального позиціонування, бортових комп'ютерів і смартустаткування, а також управлінських і виконавських процесів, здатних диференціювати способи обробітку, внесення добрив, хімічних меліорантів і засобів захисту рослин. Цифровізація землеробства і сільського господарства є, зокрема, інструментом масштабної програми цифровізації сіл, підключення їх до цифрових інфраструктур, подолання цифрового розриву і соціально-економічного відродження сільських територій⁵²⁹.

5. Розвиток Інтернету речей, тобто мережі, що складається із взаємопов'язаних фізичних об'єктів (або речей) чи пристроїв, які мають вбудовані датчики та сенсори, а також програмне забезпечення, що дозволяє здійснювати взаємодію фізичних речей із комп'ютерними системами та мережами, у т. ч. Інтернет. Концепція «Інтернет речей» дозволяє підвищити якість життя та діяльності людини, ефективність виробництв, державних служб, комунальних сервісів тощо. Приблизна оцінка кількості «розумних» приладів, підключених до Інтернету до 2020 року, становить близько 30 млрд пристроїв, а світовий обсяг інвестицій у цю сферу — 24 трлн дол. США. Це означає, що в даний час у світі виникає один з найбільших світових ринків абсолютно нових продуктів і послуг. Розвиток Інтернету речей дозволить підвищити ефективність секторів економіки, малоого та середнього бізнесу⁵³⁰.

Таким чином, з огляду на аналіз реального сектору економіки України в аспекті залучення ІКТ визначено нерівномірність «інформатизації» різних видів економічної діяльності. У цілому, в рейтингах цифрових показників Україна займає останні позиції. Це пов'язано з відсутністю цифрової стратегії держави, непослідовністю регуляторної політики і низькими доходами суб'єктів реального сектору економіки. У зв'язку з цим доцільно вивчити європейський досвід із цього питання і включити завдання щодо цифровізації реального сектору економіки в державний план реформування.

Крім того, обмеженість власних ресурсів підприємств реального сектору економіки, низька прибутковість їхньої діяльності та значний рівень зношеності основних фондів гальмують процеси цифровізації. Потреба у фінансових ресурсах може бути вирішена завдяки банківському кредитуванню.

⁵²⁹ Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018—2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження № 67-р Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80>.

⁵³⁰ Цифрова адженда України — 2020 : проєкт Міністерства економічного розвитку [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://uccr.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>.

Дослідження обсягів банківського кредитування впродовж 01.01.2015—01.07.2017 виявило низьку кредитну активність банків, що погіршує перспективи цифрової трансформації реального сектору економіки.

Дослідження сучасного стану і потреб у фінансуванні реального сектору економіки дозволило виділити такі ключові цифрові тренди реального сектору національної економіки: поява нових, унікальних систем і процесів, трудова міграція і «відплив мізків», цифровізація сільського господарства, розвиток Інтернету речей, поява Інтернет-сервісів із кредитування. Позитивний ефект можливий лише за конструктивної співпраці держави, банків, домашніх господарств і нефінансових корпорацій. Саме це є головним завданням в умовах потреби модернізації реального сектору економіки та запорукою подальшого розвитку.

3.2. РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

3.2.1. Трансформація стратегій фінансового посередництва

Розвиток фінансового посередництва в Україні відбувається під впливом низки факторів економічного і неекономічного характеру, що визначають його структуру та обсяги діяльності. На сьогодні значний вплив на діяльність фінансових посередників справляють процеси цифровізації економіки, чому сприяє ухвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018—2020 роки⁵³¹. Від ефективної діяльності фінансових посередників залежить розвиток економіки в цілому, що повинно стимулювати зростання валового внутрішнього продукту і підвищення продуктивності праці (рис. 3.8).

Важливою передумовою реалізації фінансовими посередниками своїх функцій і надання фінансових послуг на високому рівні є нормативно-правове забезпечення їхньої діяльності.

В Україні функціонування фінансових посередників регулюється такими законами: «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», «Про банки і банківську діяльність», «Про страхування», «Про споживче кредитування», «Про інститути спільного інвестування», «Про фінансовий лізинг», «Про недержавне пенсійне забезпечення», «Про кредитні спілки» та ін. Проте постійно змінювані умови діяльності фінансових посередників, особливо глобалізація та цифровізація, потребують постійного вдосконалення чинних і розроблення нових нормативно-правових актів.

Дослідимо основні показники діяльності фінансових посередників в Україні за останні п'ять років (табл. 3.7).

⁵³¹ Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018—2020 роки [Електронний ресурс] : розпорядження № 67-р Кабінету Міністрів України від 17.01.2018. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-p>.

Наукове видання

**ЦИФРОВА ЕКОНОМІКА
ЯК КЛЮЧОВИЙ ТРЕНД РОЗВИТКУ
ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА**

Монографія

За науковою редакцією

*доктора економічних наук, професора А. Я. Кузнєцової,
доктора економічних наук, професора С. Ю. Колодій,
доктора економічних наук, доцента Н. М. Пантелєєвої*

Авторський колектив

*Т. Е. Беялов, Л. О. Гаряга, С. В. Діденко, А. В. Дика, Ю. В. Жежерун, С. Ю. Колодій,
С. К. Колодій, І. О. Косовський, В. О. Криворучко, С. О. Криниця, А. Я. Кузнєцова,
Н. М. Пантелєєва, О. В. Панченко, М. А. Ребрик, Ю. С. Ребрик, Н. В. Рогова,
М. В. Руденко, В. Г. Сословський, Г. Г. Чмерук, О. М. Шинкаренко, А. І. Якимів*

Редактор	О. П. Яремчук
Технічний редактор	І. В. Мазінг
Комп'ютерний макет	С. В. Полець
Коректор	О. П. Яремчук

Підписано до друку 01.11.2019. Формат 60 x 84^{1/16}.
Обл.-вид. арк. 20,9. Умовн. друк. арк. 16,74.
Тираж 300. Зам. № 1423.

Державний вищий навчальний заклад «Університет банківської справи».
04070 м. Київ, вул. Андріївська, 1.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 5033 від 29.12.2015.

Друк ТзОВ «НІЛАН-ЛТД»
«Медмістечко», с. Березина, Вінницький р-н, Вінницька обл., 21029.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 4299 від 11.04.2012.